

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH YOLLARI**Mo'minova Kanizaxon Yo'ldashali qizi**mominovakaniza@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot ishi “kichik biznes”di rivojlantrish va O‘zbekistonda kichik biznes uchun qilinadigan ishlar.Jahon bozorida kichik biznesdi o‘rni va rivojlanayotgan davlatlardagi salohiyati haqida yoziladi.

Kalit so‘zi: Kichik biznes krediti, strategiyalar,imtiyozlar, buxgalteriya hisobi texnologik yechimlar, tarmoqlari va hamkorliklar

Kirish;

Kichik biznes ish o‘rinlari yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va mahalliy hamjamiyatlarga hissa qo‘shish orqali iqtisodiyotda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Ta'rif: Kichik biznes odatda xususiy mulk bo'lgan va boshqariladigan korxonalar bo'lib, ular nisbatan kam sonli xodimlarga ega va yirik korporatsiyalarga qaraganda kamroq daromad keltiradi.

Muhimligi: Kichik biznes bir necha sabablarga ko'ra iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega:

✓ Ish o'rinlarini yaratish: Kichik biznes ko'pchilik mamlakatlarda ish o'rinlari yaratishning asosiy manbai hisoblanadi. Ular ishchi kuchining muhim qismini ish bilan ta'minlaydi.

✓ Innovatsiyalar: Kichik biznes ko'pincha bozorga yangi g'oyalar va mahsulotlarni olib keladi, raqobatni kuchaytiradi va innovatsiyalarni rivojlantiradi.

✓ Iqtisodiy o'sish: Kichik biznes yalpi ichki mahsulotga qiymat qo'shish va umumiy samaradorlikni oshirish orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

✓ Mahalliy ta'sir: Kichik biznes tovarlar, xizmatlar va ijtimoiy to'lovlarni taqdim etish orqali mahalliy hamjamiyatlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Qiyinchiliklar: Kichik biznes turli qiyinchiliklarga duch keladi, jumladan cheklangan resurslar, kapitalga kirishning cheklanganligi, raqobatning kuchayishi va bozor dinamikasining o'zgarishi. Ular, shuningdek, normativ va qonuniy talablarga rioya qilishlari kerak.

Kichik biznes turlari: Kichik biznes turli sohalarda, jumladan, chakana savdo, xizmat ko'rsatish, ishlab chiqarish, mehmondo'stlik, sog'liqni saqlash, texnologiya va boshqalarda faoliyat yuritishi mumkin. Ba'zi keng tarqalgan turlarga mom-and-pop do'konlari, onlayn-biznes, frilanserlar, maslahatchilar va mikro-korxonalar kiradi.Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash: Hukumatlar va muassasalar kichik biznesni soliq imtiyozlari, moliyalashtirish dasturlari, treninglar va murabbiylik dasturlari kabi tashabbuslar orqali qo'llab-quvvatlaydi. Mahalliy savdo palatalari va biznes birlashmalari ham qo'llab-quvvatlash va tarmoq imkoniyatlarini taklif qiladi.Muvaffaqiyat omillari: Muvaffaqiyatli kichik biznes odatda aniq tasavvurga, qat'iy biznes-rejaga, samarali marketing strategiyalariga, kuchli mijozlar bilan munosabatlarga, moslashuvchanlikka e'tibor va bag'ishlangan jamoaga ega. Bundan tashqari, sanoat tendentsiyalaridan xabardor bo'lish va texnologiyadan foydalanish muvaffaqiyatga hissa qo'shishi mumkin.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING QARORI

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNI MOLIVAVIY VA INSTITUTSIONAL QO‘LLAB- QUVVATLASH CHORA TADBIRLARI TO‘G‘RISIDA

Joriy yilning 18-avgust kuni o‘tkazilgan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan ochiq muloqoti doirasida belgilangan ustuvor vazifalar ijrosini ta‘minlash, shuningdek, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha “uzluksiz xizmatlar zanjiri”ni yaratish maqsadida: Qaroriga asosan ham kichik biznesni rivojlantirish chora tadbirlari rivojlanib bormoqda

- Kichik biznes sub’ektlari soni: O‘zbekiston Davlat statistika qo‘mitasi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2019-yil holatiga ko‘ra, mamlakatimizda 177,6 mingga yaqin kichik biznes sub’ektlari faoliyat yuritgan.

- YaIMga qo‘shgan hissasi: Kichik biznes O‘zbekiston iqtisodiyotiga katta hissa qo‘shmoqda. 2019-yilda ushbu soha mamlakat yalpi ichki mahsulotining taxminan 55 foizini tashkil etdi.

- Bandlik: Kichik biznes ish o‘rinlari yaratishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ular O‘zbekistonda aholining salmoqli qismini ish bilan ta‘minlashga mas‘uldirlar. Kichik korxonalar tomonidan yaratilgan ish o‘rinlarining aniq soni vaqt o‘tishi bilan farq qilishi mumkin.

- Tarmoq taqsimoti: O‘zbekistonda kichik biznes sub’yektlari chakana savdo, xizmat ko‘rsatish, qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish, qurilish va turizm kabi turli sohalarda faoliyat yuritadi. Chakana savdo va xizmatlar kichik biznes korxonalari uchun eng keng tarqalgan tarmoqlardan biridir.

- Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash: O‘zbekiston hukumati kichik biznesni rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha siyosat va tashabbuslarni amalga oshirdi. Ularga soliq imtiyozlarini berish, ma‘muriy tartib-taomillarni soddalashtirish, kredit va moliyaviy resurslardan foydalanishni osonlashtirish kiradi.

- Qiyinchiliklar: Ko‘pgina boshqa mamlakatlardagi kichik biznes kabi O‘zbekiston kichik biznesi ham turli qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Ushbu qiyinchiliklar moliyalashtirishga cheklangan kirish, byurokratik to‘siqlar, tartibga solish to‘siqlari va biznes ko‘nikmalari va bilimlarining etishmasligini o‘z ichiga olishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 23 iyul kuni mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish masalalariga bag‘ishlangan videoselektor yig‘ilishi o‘tkazildi.

O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida o‘tkazilgan yig‘ilishga oid yuqoridagi keng qamrovli bayonotdan ko‘rinib turibdiki, mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning muhim o‘rni va keng ko‘lamli ta‘siri aniq ta‘kidlangan. Ma‘muriy tartib-qoidalarni soddalashtirish, qo‘llab-quvvatlash infratuzilmasini yaxshilash va sanoat hamkorlikni rag‘batlantirish bo‘yicha majburiyat tadbirkorlik o‘sishini ta‘minlash va iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirishga kompleks yondashuvni namoyish etadi.

Qo‘llab-quvvatlovchi me‘yoriy-huquqiy bazaning yaratilishi, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlovchi institutlarning yaratilishi va moliyaviy resurslarning ajratilishi kichik biznes uchun qulay muhitni yaratishga qat‘iy intilayotganini ta‘kidlaydi. Qolaversa, yangi tashkil etilgan korxonalar faoliyatini rag‘batlantirish va ularning hayotiyligini rag‘batlantirishga qaratilayotgan e‘tibor hukumatning barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashga sodiqligini ta‘kidlaydi.

Qolaversa, Xovos tumanini “Korxonalar hududi”ga aylantirishga alohida e‘tibor qaratilayotgani va turli hududlarda kichik biznesni rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish bo‘yicha ko‘rsatma tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashga alohida va mintaqaviy yondashuvdan dalolat beradi. Kichik biznes va yirik korxonalar o‘rtasidagi sanoat kooperatsiyasiga alohida e‘tibor qaratilayotgani o‘zaro bog‘langan va o‘zini o‘zi ta‘minlaydigan iqtisodiy ekotizimni rivojlantirish niyatini ham ta‘kidlaydi.

Turli sektorlar va sub‘ektlar o‘rtasidagi hayotiy muhim o‘zaro aloqalarni rag‘batlantirish muhimligini e‘tirof etgan holda, shuningdek, mintaqalar bo‘yicha moslashtirilgan yondashuvlarni taklif qilish orqali O‘zbekiston hukumati kichik biznesni barqaror rivojlantirish va iqtisodiy o‘shishga ko‘maklashish bo‘yicha keng qamrovli va moslashuvchan strategiyani ilgari surmoqda. Umuman olganda, yig‘ilishda bayon etilgan ko‘p qirrali yondashuv kichik biznesni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish majburiyatini aks ettiradi, bunda mintaqaviy salohiyat va o‘ziga xos xususiyatlar tegishli ravishda hisobga olinadi va turli sanoat sohalarida hamkorlik sinergiyasi rivojlantiriladi.

Metodologiya

Biz avvalgi boblarda kichik biznesni rivojlantirish va O‘zbekistondan kichik biznesni rivojlanish uchun qilinadigan ishlar ko‘lami haqida gaprib o‘tdik.

Prezidentimiz qarorlari va mavzularini ham yordik. Ushbu bobda biz maqolamizning qisman ochib berishga harakat qildik keying boblarda maqolani yanada chuquroq ochib berishga harakat qilamiz.

Ushbu bobda biz maqolamizni metodologiya qismini yurtimiz statistika va tahlil jarayonlarni olib boramiz

Buning uchun Davlat statistika sayti va xalqaro jurnaldan foydalanami ya‘ni stat.uz tomonidan ma‘lumotlar bazasni tashkilashtiramiz.

Tahlil va natijalar

Kichik biznesning O‘zbekiston iqtisodiyotidagi o‘rni

Kichik biznesning milliy iqtisodiyotdagi rolini e‘tiborsiz qoldirib bo‘lmaydi. Kichik biznes korxonalar tashkil etilgan jamiyatga o‘shish va innovatsiyalarni olib kelish orqali mahalliy iqtisodiyotga hissa qo‘shadi.

Kichik biznes, shuningdek, yirik korporatsiyalar tomonidan ish bilan ta‘minlanmagan odamlarni ish bilan ta‘minlash orqali iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirishga yordam beradi. Kichik biznes odatda yangi mahsulotlarni ixtiro qiladigan yoki mavjud g‘oyalar uchun yangi echimlarni amalga oshiradigan iste‘dodlarni jalb qiladi. Boshqacha aytganda, ular aholiga moliyaviy mustaqillikka erishish, innovatsiyalarni rag‘batlantirish, bandlik imkoniyatlarini yaratish imkonini beradi. Shu bois O‘zbekiston hukumati litsenziya va ruxsatnomalar, davlat xizmatlarini ko‘rsatishni soddalashtirish va shaffofligini oshirish orqali kichik biznesni rivojlantirishga harakat

qilmoqda. Shuningdek, tadbirkorlik subyektlarini huquqiy himoya qilish, ularni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari kuchaytirildi. Natijada 2018 yilning 9 oyida 38,1 mingta yangi kichik korxonalar va mikrofirmalar (fermer xo‘jaliklarisiz) tashkil etildi, bu 2017 yilning shu davriga nisbatan 23,6 foizga ko‘pdir. Shuningdek, kichik korxonalar va mikrofirmalarning eng katta ulushi tashkil etildi. savdo (23,1 foiz), sanoat (22,4 foiz), qurilish (12,9 foiz), qishloq, o‘rmon va baliqchilik (11,8 foiz), mehmondo‘stlik va oziq-ovqat xizmatlari (7,6 foiz), transport va saqlash (4,0 foiz) sohalarida.

O‘zbekiston Davlat statistika qo‘mitasining ma‘lumotlariga ko‘ra, kichik biznes sub‘yektlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 55,2 foizdan 50,2 foizga kamayganiga yalpi ichki mahsulot tarkibida yirik korxonalar ulushining ortishi sabab bo‘lgan. Shunga qaramay, bu ulush ko‘pgina qo‘shni davlatlarga qaraganda ancha katta, masalan, Qozog‘iston 25,6% va Rossiya 20%. 2018 yilning yanvar-sentyabr oylarida. Hududiy sharoitda kichik biznesning YaHMdagi eng katta ulushi Jizzax (77,2 foiz), Surxondaryo (74,1 foiz), Buxoro (71,1 foiz), Samarqand (70,7 foiz) va Namangan viloyatlariga to‘g‘ri keladi. 69,7% maydonni tashkil etadi. Navoiy viloyatida bu ko‘rsatkich 32,6 foizni, Qoraqalpog‘iston Respublikasida 48,3 foizni tashkil etib, pastligicha qolmoqda. Shuningdek, sanoat ishlab chiqarishida kichik biznesning eng katta ulushi Toshkent (71,6 foiz), Namangan (69,7 foiz) va Jizzax (60,8 foiz) viloyatlariga to‘g‘ri keladi. Qurilishda – Samarqand (98,3 foiz), Jizzax (97,0 foiz), Andijon (96,5 foiz) va Sirdarin (95,4 foiz) viloyatlarida. Xizmat ko‘rsatish sohasida – Toshkent (74,3 foiz), Samarqand (74,1 foiz), Farg‘ona (73,5 foiz), Buxoro (73,2 foiz), Surxondaryo (73,1 foiz), Andijon (72,4 foiz) viloyatlarida.

Yuqorida keltirilgan ma‘lumotlar O‘zbekistonda kichik biznes iqtisodiyotning asosi bo‘lib, ayni paytda aholining katta qismi uchun muhim daromad manbai ekanligini ko‘rsatadi. Kichik biznes har doim ham kichik bo‘lib qolmaydi. Nike, Ben va Jerry's kabi yirik korporatsiyalar kichik biznesdan boshlandi va xalqaro bozorlarning asosiy ishtirokchilariga aylandi. Kompyuter sanoatining ko‘plab etakchilari o‘z bizneslarini garajlaridan boshladilar. Microsoft va Amazon kichik biznes g‘oyasi dunyoni qanday o‘zgartirishi mumkinligiga misoldir.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Kichik biznesning mamlakat iqtisodiyotiga qo‘shadigan hissasini oshirishini, kichik sanoat zonalarining yaratilishi, investitsion muhit va raqobat muhitini yaxshilanishi, kichik biznes bilan davlat-xususiy sherikchiligi doirasida davlat xaridlari hajmini kengaytirilishi, yirik va kichik korxonalar o‘rtasida o‘zaro manfaatli hamkorlikni mustahkamlanishi, innovatsiya jarayonlariga tadbirkorlik subyektlarini jalb qilish orqali ko‘rishimiz mumkin. Shuni ham ta‘kidlash joizki, yetarli eksport salohiyatiga ega bo‘lgan, biroq ayni paytda yanada rivojlanish uchun yetarli darajada kapitalga ega bo‘lmagan muvaffaqiyatli va istiqbolli kichik korxonalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash katta ahamiyatga ega. Ushbu chora-tadbirlarini samarali kichik biznes sohasida ko‘proq ish o‘rnini yaratishga, jahon bozoriga kirish imkoniyatlarini oshirishga yordam berib, mamlakatni eksport salohiyatini oshirishga va aholi daromadlarini oshirishga imkon yaratadi.

Bir so‘z bilan aytadigan bo‘lsak, mamlakatimizda tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish bugungi kunda davlat siyosatining eng ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning so‘zlari bilan aytganda, biz faqat faol tadbirkorlik, tinimsiz mehnat va intilish orqali taraqqiyotga, farovon hayotga erisha olamiz.

O‘zbekistonda kichik biznesni rivojlantirish bo‘yicha xulosa va takliflarni shakllantirishda tartibga solish, moliyaviy va infratuzilma jihatlarini ko‘rib chiqadigan yaxlit yondashuvni ko‘rib chiqish juda muhimdir. Kichik biznesni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar mavjud:

➤ Oddiylashtirilgan me'yoriy-huquqiy baza: biznesni ro'yxatdan o'tkazish, ruxsat berish va muvofiqlik bilan bog'liq jarayonlarni soddalashtiring. Shaffofroq va samarali tartibga solish muhitini joriy etish ma'muriy yuklarni kamaytiradi va tadbirkorlikni rag'batlantiradi.

➤ Moliyadan foydalanish: Kichik biznes uchun past foizli kreditlar, venchur kapitali va moliyaviy savodxonlik dasturlarini taqdim etish orqali kapitaldan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish. Moliyaviy institutlar va hukumat o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish kichik biznes ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyalashtirishning innovatsion mexanizmlarini yaratishga yordam beradi.

➤ Qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi: biznes-inkubatorlar, akseleratorlar va tadbirkorlik ta'lim markazlari kabi qo'llab-quvvatlash institutlarini rivojlantirish. Bular tashabbuskor va mavjud tadbirkorlarga treninglar, maslahatlar va texnik yordam ko'rsatadi.

➤ Raqamli transformatsiya: elektron tijorat, raqamli marketing va ulanishni targ'ib qilish orqali kichik biznesni raqamlashtirishni qo'llash. Biznes-biznes almashinuvi va hukumatdan biznesga tranzaktsiyalar uchun raqamli platformalarni yaratish operatsiyalarni modernizatsiya qiladi va bozorga kirishni kengaytiradi.

➤ Iste'dodni rivojlantirish: Malakali ishchi kuchini shakllantirish va tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish uchun kasbiy va tadbirkorlik ta'limiga sarmoya kiriting. Bu o'quv dasturlarini bozor ehtiyojlariga moslashtirish uchun ta'lim muassasalari va sanoat o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga olishi mumkin.

➤ Innovatsiyalarni rag'batlantirish: Kichik biznesda grantlar, soliq imtiyozlari va patentlarni qo'llab-quvvatlash orqali tadqiqot va ishlanmalarni rag'batlantirish. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash kichik biznes landshaftida raqobatbardoshlik va diversifikatsiyani kuchaytirishi mumkin.

➤ Hamkorlik ekotizimi: Ta'minot zanjiri integratsiyasi, qo'shma korxonalar va texnologiyalar transferini rag'batlantirish uchun kichik va yirik biznes o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish. Hamkorlik muhitini yaratish yangi bozor imkoniyatlarini ochib, raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin.

➤ Bozorga kirish va eksportni rag'batlantirish: Savdoni osonlashtirish tashabbuslari, eksportni rag'batlantirish mexanizmlari va bozorga kirishni qo'llab-quvvatlash orqali kichik biznesning bozorga kirishi va eksport imkoniyatlarini osonlashtirish.

➤ Infratuzilmani rivojlantirish: kichik biznes uchun ulanishni yaxshilash va operatsion xarajatlarni kamaytirish uchun logistika, transport va aloqa tarmoqlari kabi jismoniy va raqamli infratuzilmaga sarmoya kiriting.

➤ Mintaqaviy rivojlanish: Mahalliy muammolarni hal qiluvchi, mintaqaviy kuchli tomonlardan foydalanadigan hamda O'zbekiston bo'ylab kichik biznes uchun resurslar va

imkoniyatlardan teng foydalanishni ta'minlaydigan mintaqaga xos chora-tadbirlarga e'tibor qaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi huzuridagi Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" 2019-yil 13-avgustdagi PQ-4417-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-avgustdagi "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasini tashkil qilish to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 5-oktabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni.
4. qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni.
5. Bakhtiyarova, Y. E. (2019). Portfolio as an assessment tool for individualized instruction. *Достижения науки и образования*, (5 (46)).
6. Bakhtiyarova, Y. E. (2019). The main problems encountered in a second/foreign language acquisition in technical higher educational institutions. *Проблемы современной науки и образования*, (11-2 (144)).
7. Bakhtiyarova, Y. E. (2019). The main problems encountered in a second/foreign language acquisition in technical higher educational institutions. *Проблемы современной науки и образования*, (11-2 (144)).
8. Bahtiyarova, Y. E. (2018). Some methodology for keenness of teachers of English. *Вопросы науки и образования*, (5 (17)).
9. Gulomzhonovna, N. N., Bakhtiyarova, Y. E., & Sobirzhonovna, M. M. (2019). Preparing guide-translators in the sphere of tour industry. *Проблемы современной науки и образования*, (11-2 (144)).
10. Yagyaeva, E. B. (2021). Tourism resources as a condition for the tourism development. *Middle European Scientific Bulletin*, 12, 323-327.
11. Yagyaeva, E., & Zokirov, A. (2019). THE ROLE OF A TEACHER IN TEACHING-LEARNING PROCESS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(3), 276-278.
12. Bakhtiyarova, Y. E. (2019). Portfolio as an assessment tool for individualized instruction. *Достижения науки и образования*, (5 (46)).
13. Umarov Toxirjon Mamurjonovich. (2024). ERKIN IQTISODIY ZONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA INNOVATSIYALAR VA INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISHDA KLASSTER YONDASHUVINING O'RNI. *INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES*, 1(1), 156-167. Retrieved from <https://universalconference.us/universalconference/index.php/ICNSHS/article/view/277>